

A bátorság dicsérete

(Részlet*)

Amikor megkaptam Judit levelét — a harmadik utáni nyáron — kétség kívül éreztem némi megkönnyebbülést. Jó kis levél volt. Egyszerű fehér boríték, rajta gyöngy betűkkel a címzés, a borítékban pedig két A4-es lap, meglehetősen ügyetlenül összehajtva. A lapok közt homok. A levél megírásához két tollat használtak, a duktus ingadozó, a keltezés hat nappal korábbi a postai bélyegzőn olvasható dátumnál. Az eseményeket a következőképpen rekonstruáltam. Judit a strandon ül, és gyönyörű. Az első A4-es lapot kettéhajtja, írásztalnak mondjuk egy nyolcadrét alakú könyvet használhatott. A megszólítás egyszerűen „Kedvesem!”, vagyis ekkor még hazudni akart. Az első bekezdést lendületesen rajzolta, a sorok nem feltűnően ritkák, sőt, a betűk sem túl nagyok. Maga a szöveg három egységre tagolódik: A, Borzasztóan hiányzom. B, Nagyon unatkozik, nincs itt semmi látnivaló. C, Az A ügyes variánsa. A levél ezen első bekezdése, melyet a Latzkovits „szonáta-résznek” keresztelt el, néhány sorral hosszabb, mint egy oldal. Ezt követi a „fuga”, egy meglehetősen zaklatott, romantikus kompozíció. Másik tollal és elképesztő duktussal megírva. Igaz, az első pár mondat még nem különbözött lényegesen az előzőektől, de aztán a sorok távolsága hirtelen lecsökkent, méghozzá drasztikusan, és jóval kisebbek lettek a betűk is. Judit szemmel láthatóan egy oldalas levelet írt, csak-

* Az itt közölt szöveg egy hosszabb írásból való. A megelőző részletek a Pompeji 1993/3-4-es és 1994/1-2-es számaiban jelentek meg. Maga a történet a három főszereplő (a narrátor — egy igazi varázsló —, Judit — egy feltűnően szép és nimfomán-gyanús lány —, valamint a *Latzkovits*) fantasztikus kalandjainak lazaszövésszerű leírásából épül fel, s e három ember sorsának összefonódását mutatja be.

hogy a szonáta-rész indokolatlan terjengőssége miatt kénytelen volt új lapot kezdeni. És mert túlságosan mégsem számolta el magát, erre az új lapra már szinte semmi mondanivalója sem maradt. A problémát különben nagyon egyszerűen oldotta meg (hatalmas sortávolság, óriási betűk), feltehetően a türelme is elfogyott, úgyhogy alig fél oldalt sikerült „felhasználnia”. Aláírása pont a lap közepére esett, oda, ahol a papírt (nyilván később) kettéhajtotta, tehát az íráshoz ekkor már minden bizonnyal asztalra volt szüksége. Érzésem szerint a szonáta és a fuga megszerkesztése között hosszabb idő telhetett el, továbbá meggyőződésem, hogy az első bekezdést csak akkor olvasta újra, amikor az első lapot már teleírta. (Szóismétlések a két bekezdés határán, a „kedves, kedvesem” szavak erőszakolt használata a második, és csak a második lap több mondatában — amúgy kontrapunkt gyanánt.) A fuga alapmotívumai: 1. Mindennek ellenére („Trotz alledem”). 2. Ígyhát elmondani kell („Es muß also gesagt sein”). 3. Régi barátság („Alte Freundschaft”) + az említett kontrapunkt. Még egyszer hangsúlyoznám, semmiképpen sem szabad valami barokk kompozícióra gondolni, nekem inkább Liszt orgonadarabjai jutottak eszembe, és ezzel a Latzkovits is tökéletesen egyetértett.

Judittal való szakításomnak, melyet akkor még végérvényesnek tekintettem, nem volt igazán gyakorlati jelentősége. Ő az egész nyarat a szüleivel töltötte — valami tengerparton, ha jól emlékszem, vagyis találkozni semmiképpen sem tudtunk volna —, én meg a Latzkovitscsal. Olykor a roncsádra mentünk ki iszogatni, sakkoztunk a fűvészkertben, a szökőkútnál nézegettük a lányokat, és ha már meguntuk ezt is, siklattunk egy nagyot. Kavicsot az egyik partmenti játszótéren kerestünk, aztán kiültünk a betonlépcsőkre, én pedig szentül megfogadtam, hogy nem csalog. Így viszont rendszeresen vesztettem. Igen, a Latzkovits kövei néha hatszor, ismétlem, hatszor is csobbantak a vizen, úgyhogy a végén többnyire ő maga kért meg, hogy mégiscsak csaljak egy kicsit. Szerettem ezt a fajta varázsolást. Valósággal szikrázott a víz, míg az izzó, színes kavicsok ott cikáztak a hullámok fölött (egyszerre tizenöt-húsz darab), előbb széleseben távolodtak, egész a folyó közepéig, majd egy éles kanyar után sisteregve száguldottak a part felé.

De azért be kell vallanom, a Latzkovits néha határozottan idegesített. Már akkor sejtettem, hogy baj lesz, amikor bejelentette a GA-t (großes Abenteuer), de hogy teljes három hetem rámege erre

a baromságra, azt nem gondoltam volna. Tudniillik a Latzkovits a fejébe vette, hogy „villámgyorsan elvégzi a bra-kunal-mesnyumisnyu irodalom feltételezett, és feltételezetten zseniális alkotásainak a rekonstrukcióját”. Először is kitalált magának egy népet, a kratatonokat. (Ez egy hétfői napon történt.) Mármost a kratatonok időszámításunk előtt hétezer évvel, a mai Görögország területén éltek, nagy birodalom meg minden. Királyok. A krataton nép nyelve a krataton, irodalmuk a bra-kunal-mesnyumisnyu irodalom. Nos, itt kezdtem el gyanakodni, javasoltam is rögtön egy sakkpartit — ami később döntetlennel végződött —, de a Latzkovits addig nem nyugodott, amíg részletesen el nem magyarázta a dolgot. Tehát: A „bra” szó jelentése kratatonul 'ég, égbolt', a „kunal”-é 'háborút viselni', a „mesnyumisnyu” pedig 'feketét' jelent. Mármost a bra-kunal-mesnyumisnyu irodalom feltételezett alkotásai ezen három szó „cseppet sem tetszőleges” variációiból állnak. (Ekkor kotortam elő a sakktáblát, módfelett jelentőségteljesen.) Ezután csakhamar megtudtam, hogy a „bra” konkrét jelentése mellett a főnév fogalmát, a lírai műfajokat és egységesen a leíró részeket is jelöli, a „kunal” ugyanígy az igét, az epikát („ez alatt természetesen a nagyeposzt kell érteni”), továbbá a cselekményes jeleneteket, a „mesnyumisnyu” pedig tökéletesen kifejezi az összes többi szófajt, a drámát és a dialógust. Nem sikerült megúsznom az első bra-kunal-mesnyumisnyu költeményt sem, minthogy a Latzkovits ott helyben lefordította az Aeneis első fél sorát: „Bra mesnyumisnyu bra kunal”. A bra jelentése fegyver (arma), lévén a fegyver főnév. A mesnyumisnyu a simuló -que akar lenni, vagyis az „és”, a második bra a virum (férfi), a kunal pedig az énekel (cano) ige. A fenti sor szószerint persze másképp értelmezendő: „Az égbolt fekete, az ég háborút visel.” Különbözik az egyes szavak szófajuknak megfelelően ki is cserélhető, a lehetőségek száma gyakorlatilag végtelen, de — és ez a legérdekesebb — ennek a három vergiliusi szónak bra-kunal-mesnyumisnyu megfelelője egy önálló költemény is lehet, mely csodálatos tájleírással kezdődik, majd pásztorok dalversenyének lehetünk tanúi, míg a magas bérceknek végül meghosszabbodik (kunal) árnya. Mivel pedig az efféle irodalmi alkotások értelmezése — „legalábbis bizonyos szempontból” — kissé nehézkesé válhat, „a krataton kultúrában” az interpretáció a speciálisan erre szakosodott énekmondók, a „marrha”-k feladata, akik egyrészt előadják (lantkísérettel) a jelesebb szerzők műveit, másrészt értelme-

zik (tehát lefordítják) azokat a közönség, a „baramok” számára. Az elkövetkező napokban egyik ámulatból estem a másikba. A Latzkovits folyamatosan bombázott a bra-kunal-mesnyumisnyu művek rekonstrukcióival, amitől néhány óra elteltével már szabályosan a hideg futkosott a hátamon. Mert ami eleinte játéknak tűnt, az egyre inkább rossz viccé változott, s minthogy a harmadik hét végére már krataton szavak tömkelegét kellett megtanulnom, továbbá kívülről tudtam jónéhány költeményt, tagadhatatlanul áldozatnak éreztem magam. Szóval, a Latzkovits rögtön az epikával kezdte. „Megítélése szerint” az első krataton eposz mindössze egyetlen szóból állt: „Kunal.” Maga a történet a Kozmoszteremtők és bizonyos gigász-szerű lények harcáról szólt, és három énekre, azaz három „babám”-ra tagolódtott. Az első babám az istenek elkeseredett harcát írta le, annak rendje és módja szerint. A kratatonok a hetedik évezred közepétől amolyan szent könyvnek tekintették, a marrhak számára törvény tiltotta az újszerű interpretációt. A második babám egy gigászlány és egy földi halandó különös szerelmét tartalmazta, a harmadik pedig a Kozmoszteremtők totális győzelmét énekelte meg „a lehető legfennköltebb stílusban”, mely győzelemben az említett földi halandónak igen jelentős szerep jutott. A többi bra-kunal-mesnyumisnyu eposz gyakorlatilag az első babám kisebb epizódjait dolgozta fel, míg a lírai műfaj inkább a második énekhez kötődött. Az első szerelmes vers szintén egyetlen szóból állt: „Bra.” Feltehetőleg a harmadik ének ihlette a legrégebbi tragédiát („Mesnyumisnyu.”), mely az utolsó hét gigász pusztulásáról szólt, s melynek szerzőjét a krataton uralkodó a legmagasabb hivatali méltósággal jutalmazta. A Latzkovits már a második hét elejére rekonstruálta a teljes bukolikát, s mert a kiejtésemet nem találta kellőképpen autentikusnak, ő maga adott elő néhány költeményt.

Végül három hét után erről az egészeztől egy az egybe megfeledkezett. Mert ha érdekelte valami — akár baromság, akár értelmes dolog —, akkor szinte éjt nappallá téve dolgozott, méghozzá olyan erőbedobással, hogy néha nekem is leesett az állam. Viszont egy-két hónapnál tovább semmi sem érdekelte. Visszatérő szenvedélye mindössze egyetlen egy volt, ez időről-időre leverte a lábáról, de hál’ Istennek mindig hamar felépült. Tudniillik ezen rövid, maximum néhány hetes periódusaiban mindenáron meg akart engem menteni, és én ezt nagyon nehezen toleráltam. Hol arra próbált rávenni, hogy legyek „gyógyító”, hol az aszály súlytotta mezőgaz-

daságon kellett volna segítenem, elhárítani néhány piti katasztrófát, máskor meg egyenesen tévésztárt akart faragni belőlem. De a rohamok elmúltak, és ő sosem feszítette túl a húrt. Pontosabban csak egyszer. Amikor huszonhárom évesen megkaptuk a diplomát, mindketten bennmaradtunk az egyetemen. Mármost az egyik oktatói értekezleten a Latzkovits megismerkedett egy kissé molett és nagyon kedves lánnyal, aki a pszichológiai intézetben dolgozott, és arról volt híres, hogy elképesztően hülye férje van. Összebarátkoztak. Sőt, a Latzkovits összebarátkozott az elképesztő férjjel is, egy nagyképű és műveletlen barommal, aki történetesen újságírónak vallotta magát, és akkoriban épp „az UFO-témával foglalkozott”. Nem tudom, mit mondott nekik, fogalmam sincs, mivel győzte meg őket, de tény, hogy egyik este felcsöngettek hozzám mind a hárman. Rosszkor jöttek. A diáklányok nem voltak otthon (a két Eszter), viszont otthon volt Dániel, akit alig három hete hoztam el az intézetből. Iszonyatosan fáradtnak éreztem magam. Ugyanis Dániel két napja szinte semmit sem aludt éjszaka (valami fertőzés + magas láz), ebből kifolyólag én sem aludtam éjszaka, délután meg Judit mesélte el az összes szerelmeit, úgyhogy mindenfajta prekoncepciók nélkül is a pokolba kívántam őket. De azért persze beültünk a szobámba, lagymatag társalgás (UFO-k, egyetem), én meg nem gondoltam semmi rosszra. Aztán a Latzkovits elővett egy üveg konyakot, és akkor már illett volna legalább gyanakodnom. Ott ücsörögtünk vagy másfél órán keresztül, hol kis híján elaludtam, hol mégis magamhoz tértem valamennyire, és csak akkor fogtam fel a dolgot, mikor a barom végre felállította a videokamerát. Ha hamarabb felállítja, becsület szavamra egyszerűen csak kirúgom őket, de mert így megkínóztak, hát én határozottan dühbe gurultam. Előbb olyan hideg lett a szobában, hogy meglátszott a lehellet, majd kísérteties hangok hallatszottak mindenfelől, a testem meg növekedni kezdett, csak nőtt, egyre nőtt tovább, és amikor üvöltve felálltam, már nem kettő, hanem négy lábon álltam, négy cseppet sem emberi lábon, és a szemem is rémületes volt. Ezt látni lett volna érdemes. A Latzkovits arcán diadal („ő bizony megmondta”), a molett meg a barom viszont úgy elhúzta a csíkot, hogy még sikoltozni sem maradt idejük. Másnap aztán takaríthattam. A menekülő kibirították a hamutartót meg a maradék konyakot, továbbá valami magokat szórtak szét a lakásban — talán a tenyeremben kellett volna kicsíráztatnom őket —, ráadásul a szörnyetegfarkammal a

nagy csapkodásban a vázát is összetörtem, ami az íróasztalon állt. Azt hittem megüt a guta. Az irataim eláztak, a cserepek és a magok miatt már reggel kilenckor porszívóztam, és egyedül csak annak örültem, hogy a számítógép sértetlen maradt. Becsületére legyen mondva, a Latzkovits magától rájött, hogy ez egyszer valóban túllőtt a célon. Minthogy éjszaka végül nálam aludt, reggel több napi mosatlant sikerült elmosogatnia, méghozzá olyan bűnbánó arckifejezéssel, hogy végül mindent megbocsátottam neki. A videokamerát összehoztam, ő bevitte az egyetemre, és közel két éven keresztül egyszer sem akart megmenteni. Tulajdonképpen jól jártam.

Amikor szeptemberben a gimnáziumi tanévnyitón újra láthatam Juditot, bizony nagyot dobbant az én ifjú varázslószívem. De hiába dobbant nagyot. Ő ismét az irodalomtanárral szűrte össze a levelet, engem szemmel láthatóan nagy ívben elkerült, úgyhogy iskolán kívül nem is találkoztunk egy jó darabig. Abban az évben alig történt valami említésre méltó. Készültünk az érettségire, rengeteget tanultunk, arról meg nemigen lehet mit mondani. És ha olykor-olykor portyázni indultunk a Latzkovitscsal, Judit helyett a tornatanárt vittük magunkkal, aki nem bizonyult túl szórakoztató társaságnak. Néha órákon keresztül a folyóparton üldögéltünk, vagy róttuk az utcákat, teljesen céltalanul, és a cigarettára is akkor szoktam rá végérvényesen. Olyan emlékem van ezekről a hónapokról, mintha állandóan esett volna az eső. Mintha lelassult volna minden, a délutánok, a hetek és az évszakok múlása, mintha egy kicsit a mi kedvünkért megállt volna az idő. Ami változott, annak nem volt igazán jelentősége. Például otthon már hivatalosan is dohányozhattam, a szüleim azt is tudták, hogy néha alkoholt iszom, és addig maradtam ki éjszaka, ameddig akartam. Boldog időszak volt ez, az utolsó év, amit még otthon töltöttem. Ami a gimnáziumot illeti, a Latzkovits osztályelső lett matekból. Meg kitűnő tanuló, csakúgy, mint én, úgyhogy a tanáraink kedveltek is minket valamennyien. Kivéve az irodalomtanárt. Az egész azzal kezdődött, hogy szeptemberben nekiálltunk kidolgozni az érettségi tételeket. Ezt a pasas találta ki ilyennek, mi meg ráhagytuk. És a fickó közben határozottan ramszállt, amit akkor sehogyse értettem, bár így utólag nem tűnik teljesen illogikusnak. Egy szó, mint száz, muszáj volt helyreraknom az önbecsülését. Tehát: A pasas október elején adott nekem egy elégtelent. (Kérdezett valamit, én nem figyeltem, erre ő eljátszott egy dührohamot, méghozzá nem is tehetségtelenül.) A következő órán

meg kihívott felelni — a kidolgozott tételeket ugyanis számonkérte rajtunk —, valósággal sütött belőle a gyűlölet, és én azonnal elhatároztam, hogy megbüntetem. Természetesen csaltam, a testhőmérsékletem negyvenöt-ötven fok között lehetett. Egyszerűen magambaszippantottam az egyetemi könyvtárat, tudtam mindent, amit az a rengeteg (akár a legelképesztőbb nyelveken írott) könyv tudott, és az irodalomtanárunkat annyira megaláztam, hogy attól kezdve úgy félt tőlem, mint a tűztől. Pedig nagyon túlzásba sem vittem a dolgot. Előbb olyan laza felvezetés: 1, A reneszánsz korszakhatárainak problematikája Delio Cantimori „Periodizzazione dell' eta del Rinascimento” című tanulmánya alapján. 2, Ugyanaz és mégis más: Hogyan jön össze Fra Angelico és Ghirlandaio, a korai Botticelli meg a kései, beszéltem Uccellóról, továbbá a firenzei meg az umbriai festőiskoláról, majd lehivatkoztam egy Garin kötetet. 3, Előzmények (?): Dante, Niccolo Pisano, Giotto, meg a kisebbek, pl. Sassoferrato, da Pistoia stb. (ld. „protoreneszánsz”). Az egész előadás körülbelül harmincöt-egyven percig tartott, végig kinn álltam a táblánál, a hanghordozásom kihívó volt, és egyáltalán nem gesztikuláltam. Szinte ömlöttek belőlem az adatok. Például hogy a humanista elit huszonhat százalékát adta Toscana, Veneto huszonhárom százalékkal a második, a pápai állam — „magától értetődően ideszámítva Romagnát és Umbriát” — szóval a pápai állam a bronzérmet szerezte meg. („Legalábbis Peter Burke számításai szerint.”) Részletesen ismertettem a Kristeller-Garin vitát, egyre hangosabban, ugyanakkor egyre gyorsabban is beszélve, mintha sürgetne az idő, aztán Firenzéről szónokoltam (Manetti, Marzupini, Niccolo de' Niccoli), majd Poggióról, Pomponazziról meg a dialógusról értekeztem hosszasan, és Ficino kapcsán többször is görögül idéztem Platónt. A könyvtár pedig csak mesélt, mesélt belőlem — s bár követni én sem tudtam az összes történetet —, határtalan élvezettel hallgattam minden egyes mondatot. Ismétlem, körülbelül negyven percig szavaltam az előírányzott tíz helyett, s mivel az az állapot egyszerűen nem mert közbepofázni, bibliográfiai adatok tömkelegével döngöltem a földre.

A konfliktus lehetősége mindössze egyetlen egyszer merült fel közöttünk még a későbbiek során, de ő akkor azonnal bedobta a törölközőt, úgyhogy megkegyelmeztem neki. Tudniillik január elején a matekóra előtti szünetben a Latzkovits nagy titokzatosan félrehívott, közölte velem, hogy „éppen regényt ír”, és ott helyben elő-

adta a cselekményt. Kiindulási pontnak a „Pátriárka alkonyát” tekintette. Az ő főhőse is gonosz volt, „olyan igazi diktátor, abból a legelvetemültebb fajtából való, mint a Márquezé”. A bibi mindössze annyi, hogy ezt a módfelett gonosz pátriárkát módfelett szeretik az emberek, mindennél jobban — „ami ugyebár módfelett illogikus” —, és az a szegény gonosz diktátor egyáltalán nem érti a dolgot. Először el se hiszi, aztán egyik pillanatról a másikra mégis hatalmába keríti a rettegés, és akkor szerencsére becsöngettek. Történelemóra előtt viszont így is megtudtam, hogy ez a szegény diktátor bonyolult nyelvfilozófiai spekulációkba kezd. Amikor valami fogadáson a házigazda — egyik minisztere — pohárköszöntőjét az „Éljen sokáig, szegény jó diktátoruram!” formulával indítja, akkor a pátriárka előveszi a speciálisan erre a célra összeállított szótárát, és dekódolja, lefordítja az ominózus mondatot. Imígyen: 'Éljen' = 'elpusztulni', vagy 'kefekötő'; 'sokáig' = 'lugas, bokor', vagy bármilyen két-három betűs szó; 'jó' = 'rohadt'; 'diktátoruram' = 'őzsuta'. Vagyis: „Éljen sokáig, szegény jó diktátoruram!” = „Dögölj meg, te rohadt őzsuta!”, minek következtében a minisztert két nap múlva letartóztatják, és hamarosan kivégzik, mint hazaárulót. Mivel ez az egész igencsak hasonlított a bra-kunal-mesnyumisnyu-ügyre, jobbnak láttam, ha nem mondok véleményt. Különben a Latzkovits most mindenfajta felszólítás nélkül is békénhagyott, mindössze annyit sejtetett velem, hogy „azon a bizonyos speciális szótáron dolgozik”, de tulajdonképpen nem látszott rajta semmi különös. És a munkálatok elhúzódtak. És mert elhúzódtak, bevallom, már azt hittem, ezt végleg megúszhatom ennyivel. Csakhogy az irodalomtanár február elején kérdezett valamit a Latzkovitstól — én szokás szerint nem figyeltem —, a Latzkovits pedig gondolkodás nélkül rávágta, hogy „az éneklő pattanás harmadik füle”, amiért is kénytelen voltam közbelépni. Nagyon-nagyon tapintatosan. Igen, mindössze annyi történt, hogy a pasas elkapta a tekintetem, egy pillanatra rámmeredt, egyetlen rövid pillanatra, és aztán nem követett el semmi ostobaságot.

Májusban leérettségiztünk. Júliusban megjött a hír, hogy az egyetemre mindketten bejutottunk, és akkor volt nagy dínomdánom meg örömködés. Apám nekem adta az egyik kedvenc lemezét, sőt, én magam választhattam egyet a könyvei közül, ami pedig példa nélkül való esemény. A lakásról, amit nagyanyám testvérétől örököltem, akkoriban már úgy beszéltünk, mint az én lakásomról, és amikor az albérlők végleg elköltöztek, megkaptam a kulcsokat.

Az összegyűlt pénzt kivettük a bankból, aztán mindenki csinált egy költségvetést. A felújítási munkálatokat anyámék szakemberekkel tervezték elvégeztetni, továbbá azonnal be akarták bútorozni az összes szobát, tehát szükségképpen minden téren a legolcsóbb megoldásokat preferálták. Apám csak a feltétlenül szükségesre volt hajlandó költeni, a maradék pénzt pedig visszarakta volna a bankba, a Latzkovits viszont a teljes summát a mellékhelyiségekre akarta elverni. Az igazat megvallva nem sokra mentem velük. A dolog végül is úgy nézett ki, hogy a komolyabb szaktudást igénylő feladatokat szakemberekkel végeztettem el, de egy csomó mindent mi csináltunk meg a Latzkovitscsal. Egész augusztusban az üzleteket jártuk, mázoltunk ablakot, mi festettük le az összes falat, zárakat cseréltünk, villanykapcsolót, és általában olyan sokáig dolgoztunk, hogy a végén aludni se mentünk haza. Szerettem ezeket az éjszakákat. Az utolsó cigit, az utolsó korty sört — amit persze üvegből ittunk —, meg hogy a Latzkovits ilyen sokat segít nekem. És a lakás szép lassan kezdett lakhatóvá válni. Előbb a konyha készült el, valamint a mellékhelyiségek, melyekben gyakorlatilag mindent lecseréltem. Augusztus végén vásároltam egy fantasztikus kávéfőzőt, s minthogy addigra már „beüzemeltük” a hűtőt is, reggelente tejjel ittuk a forró feketét, új bögrékből, és a cigarettát az új hamutartókban nyomtuk el. A félszobát — amiben később Dániel lakott — dolgozószobának rendeztem be. Otthonról elhoztam az íróasztalomat, a falakra könyvespolcokat szereltünk, továbbá egy régi heverőt is beállítottam a sarokba, ami az eredeti berendezés tartozéka volt, és valahogy sajnáltam kidobni. Vettem három hatalmas szivacsot. Kettőt a leendő albérlőknek, egyet magamnak, aztán egy óriási asztalt székekkel (szintén az albérlőknek), függönyöket, lámpákat, csillárokat és edényeket, úgyhogy a pénzem már jócskán elfogyott, mire a tervem leglényegesebb részéhez értem. A számítógépet használtan szereztem be, ez tény. De a lemezjátszó vadonat új volt, rengetegbe került, és valóban szépen szólt. Mármost a dolognak messzemenő következményei lettek, sokkal komolyabban, mintsem gondoltam volna. És nem a szüleim miatt. A mester miatt. Tudniillik kiderült, hogy a számítógép nem fér el az íróasztalon, hogy a lemezeimet nem tudom hova rakni, egyik délután megszétesett alattam az az ócska heverő, amivel már végképp nem kalkuláltam. Az ötlet váratlanul jött. Ott ültem a heverő romjain, és elképzeltem Augsburgot. A szoba közepére. Egészen apró, de azért

arányos makettnek, a várfalakat mindenfajta erődítményeikkel együtt, a tornyokat, a házakat a füstölgő kéményekkel, a perlachplati piacot az árusokkal, és hallottam még a harangokat is. Nem tétováztam. Előbb a várfalakat engedtem el, majd a tornyokat, a tereket, fokozatosan egész városrészek változtak semmivé, és a makett egyre nőtt, már csak néhány ház, egy utcarészlet, és aztán ott állt előttem a mester, Ulrich Graab mester, aki egyenesen Augsburgból jött látogatóba.

Ulrich Graab mester asztalos volt. Olyan huszonkét-huszonhárom éves lehetett, legalábbis úgy saccoltam, mert ő nem tudta megmondani. Szinte semmit sem tudott pontosan megmondani, ráadásul elképesztő németet beszélt, és eleinte még a latin segítségével is alig értettük egymást. Amikor megérkezett, szabályosan visított a félelemtől — ez mellesleg elég természetes reakció —, én pedig rögtön megbántam mindent. Mert mi történik, ha mondjuk azon nyomban, még mielőtt megnyugtathatnám, belepusztul a nagy ijedtségbe? Mit csinállok akkor Ulrich Graab mester tetemével (aki valójában több, mint félezer éve halott), és hogyan magyarázom el például a rendőrségen, hogy ez a hulla itt a lakásban amolyan félreértés? És egyáltalán, hogy jövök én ahhoz, én, aki néhány hónapja még gimnáziumba jártam, hogy jövök én ahhoz, hogy egy ilyen öreg embert ilyen nagyon megijesszek? Piszkosul haragudtam magamra. A mester meg egyszerűen összeroskadt a szoba közepén, egy darabig még nyöszörgött, majd azt is abbahagyta. Nekem meg fogalmam sem volt, hogy mit csináljak. Lassan fél órája ücsörögtem a heverő romjain, a szobából kimenni nem mertem, és éreztem, hogy hamarosan rajtam is teljesen úrrá lesz a félelem. Az első kísérleteim totális kudarcba fulladtak. Kijelentettem, hogy „én lenni varázsló”. („Ich Zauberer.”) Szabályosan remegett a hangom. „Nem félni, nem bántani”, de Ulrich Graab mester továbbra is csak feküdt a szőnyegen, és én olyan ideges lettem, hogy mégiscsak ki kellett vonulnom a konyhába. Rágyújtottam, ittam egy korty rumot, és amikor körülbelül tíz perccel később visszamentem — előtte tapintatosan kopogtam —, a mestert még mindig ugyanabban a pózban találtam. Azt hittem, megszakad a szívem. És akkor csöngettek, a Latzkovits csöngetett, szépen leültetett a konyhában (még egy korty rum), valamit pusmogott odabenn, aztán kijött, és hozta magával a mestert. Kis híján leborultam a székről. Sosem tudtam meg, hogy csinálta. Csak röhögött a markába, módfelett titokzato-

san, amit én persze azonnal megbocsátottam neki, sőt, hogy egészen őszinte legyek, még hálás is voltam, annyira hálás, mint talán még senkinek. Ez az igazság.

Ulrich Graab mester közel kilenc hónapig maradt nálam. A második hét után már viszonylag tűrhetően tájékozódott a lakásban, de végig olyan tartózkodóan viselkedett, olyan tisztelettel, már-már áhitattal beszélt velem, hogy rendszeresen szégyelltem magam. Olykor elemi erővel tört rá a félelem, még a legutolsó héten is. Ilyenkor reszketett, mint akinek magas láza van, aztán csöndesen sírdogált, majd ismét kiült az arcára az a — be kell vallanom — kissé bárgyú áhitat, amit sehogysem sikerült megszeretnem. Néhány szokása határozottan zavart. Reggelente megmosta az arcát, kiöblítette a száját, ám ha rajta múlik, akár hetekig nem ült volna be a kádba. Nagyon vékony volt, ijesztően vékony, a bőre meg egyértelműen sárgás színű, mintha tényleg beteg lenne. Állandóan imádkozott. Egy kis kereszt előtt (én vettem neki valami trafikban), aztán este nyolc körül elfújta a gyertyát, majd lefeküdt a szivacsra a nagyszobában, amit átengedtem neki. És hajnali négykor Ulrich Graab mester már dolgozott, gyalult, kalapált, fűrt és faragott, olyan odaadással, hogy kénytelen voltam elviselni. Mert Ulrich Graab mester szerette a munkáját. És sokat tudott róla. Valósággal lenyűgözött, ahogy a fákról beszélt, s bár megfelelő szótárak híján nyilván egy csomó mindent félreértettem, vagy gyakran egyáltalán nem értettem, rengeteget tanultam tőle. A vörösfenyőről, a lucról, a cédrusról, „mely igen nemes fajtája a fáknak”, és akkor hosszas szónoklat következett — ezt egyszer sem bírta kihagyni —, „bizonyos Eumelasz” ládikájáról, „melyről már a régiek is a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak”. Két hónap elteltével pontosan tudtam, hogy a tölgy nagyon kemény fa, de jól hasítható, hogy a kőris meg a bükk „vehementer flexibilis”, továbbá hogy miképp faragjuk a szilt, a gyertyánt és a diót. Hosszú órákat töltöttünk együtt, néha még az egyetem rovására is, beültem hozzá a nagyszobába, amit amolyan műhellyé alakított át, és elbeszélgettünk az élet dolgairól. Mármint a fákról. Én sörözgettem, ő rendszerint bort ivott (elég sokat), és a végére igencsak belemelegedett. Még az évszakokat, a hónapokat és a napokat is valahogy „fában mérte”. Például „a hét levél” (különben lehetséges, hogy ezt félreértettem) számára nem csak a „planétákat”, hanem a napokat is jelentette. Tehát a szerdát nem nevezte mindig quartának, vagy feria quartának, olykor egy-

szerűen kőrísről, vagy kőrísnapról beszélt, még hozzá teljes természetességgel. A második héten látott hozzá a munkához, addig csak ismerkedett a lakással. A vízcsapokkal, a vécével (ebből nem engedtem), a hűtőszekrényvel, a gyufával (fa) és az öngyújtóval, vagyis a varázsolás szerszámaival. A gázt nem volt hajlandó meggyújtani — aminek tulajdonképpen örültem —, és annyira irtózott a villanykapcsolótól is, hogy gyertyákat kellett beszereznem. Másfél hét után egyezett bele, hogy kimossam a ruháit. Addig ő megfürdött, szépen magára vette a fürdőköpenyem, majd odakuporodott a mosógép elé, hihetetlen bátorságnak adva ezzel tanújelét. A konyhabútortól szabályos extázisba esett („o, angeli, angeli sic habitant”), órákig méricskélte a szekrény számára nyilvánvalóan habkönnyű ajtaját, símogatta a műanyagborítást, és mérhetetlen tisztelettel nézett rám. Eleinte kizárólag latinul beszélt. Meglehetősen rosszul, valami konyhanyelven, de erről idővel teljesen leszokott, és csak a kivételesen ünnepélyes pillanatokra korlátozta ezt a fülsértő karattyolást.

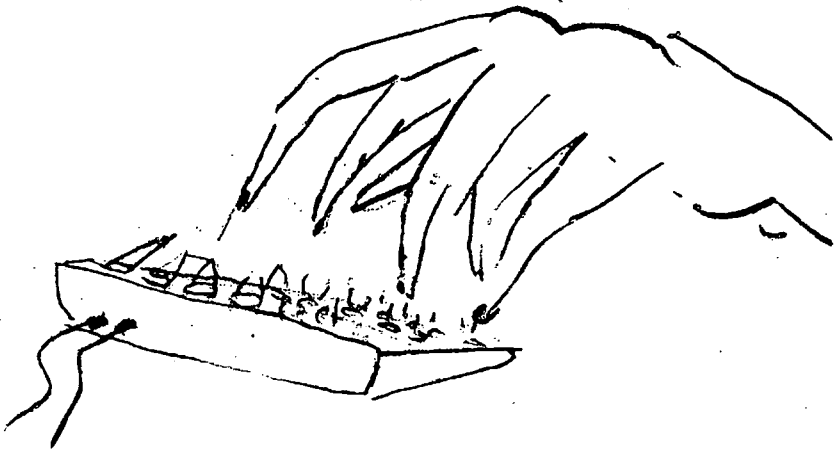
Szeptember közepén megkezdődött az egyetem. Beíratkozás, ismerkedés, a lányok alapos, gondos szemrevételezése, mindez eléggé lekötött. Az üres szobába albérlőket fogadtam, egy meglehetősen egyszerű lelkületű házaspárt (a feleséget később természetesen elcsábítottam, úgyhogy számukra majdnem válással végződött ez a kaland), Ulrich Graab mestert pedig mint külföldi barátomat mutattam be nekik. Október elején összejöttem az egyik évfolyamtársnőmmel, bizonyos Szilviával. A mestert neki is mint barátomat mutattam be, s noha a későbbiek során megpróbáltam eldugni előle, hiába próbáltam meg eldugni előle. Januárban szakítottunk, fájdalommentesen, és egy darabig még egyáltalán nem gyanakodtam. Nem is volt rá időm. Heti három órában olvastunk Caesárt, kettőben Tibullust, intenzíven nyelvtanoztunk, küszködtünk a göröggel, plusz a történeti stúdiumok meg a csomó módszertani szakszeminárium. A Latzkovits ekkoriban már komoly, képzett tudósnek gondolta magát, amiből mindössze annyi hasznom származott, hogy egyrészt nem traktált a regényeivel, másrészt rengeteg könyvet hordott fel hozzám, tehát kevesebbet kellett könyvtárba járnom. Hétfvégén anyáméknál ebédeltem. Mindig hatalmas ételmisszeradagokkal érkeztem haza — nagyanyám a fél hűtőszekrényt becsomagolta —, és a sárgás színű, vézna Graab mester ezeket a hatalmas adagokat félóra alatt rendszeresen elpusztította. Könnyen

megbarátkozott az új ízekkel — a krumplit kifejezetten szerette —, de azért legszívesebben kenyeret és húst evett. A teát elképesztően sok cukorral itta, a kávéét még cukorral is keserűnek, „büdösnek” találta, viszont a csokoládét néha már dugdostam előle. Egyébként naponta legfeljebb két étkezést engedélyezett magának, és a vasárnap kivételével gyakorlatilag az egész napot végigdolgozta. A munkához szükséges faanyagot és szerszámokat pénz híján varázsolással teremtettem elő, mindig éjszaka, amikor a mester már aludt, nehogy mégjobban összezavarjam. A legnagyobb gondot a szerszámok jelentették, melyeket vázlatos rajzok alapján próbáltam meg elképzelni, de sokszor így is melléfogtam. Ráadásul Ulrich Graab mester határozottan kijelentette, hogy összesen nyolcvanegy féle asztalosszerszám létezik, és ebből nem engedett. A dolgot a következőképpen magyarázta: Az asztalos asztalt készít. (Elvégre azért „Tischler”.) Az asztal négyszög alakú. A négyszög (a „quadratus”) pedig „egyértelműen szignifikálja a lehetetlennek lehetővé tételét”, amit tudományos férfiak egybehangzó véleménye is alátámaszt. Mindebből pro primo az következik, hogy az asztalos mesterség a lehető legmagasabb mesterség, pro secundo pedig az, hogy az asztalosszerszámok száma nyolcvanegy, „mivel a négyszög is nyolcvanegy kockát foglal magába”. Hosszú időbe telt, amíg ezt felfogtam. Tulajdonképpen a Latzkovits jött rá a rejtvény megfejtésére, viszont az „Ezoterikus lexikonban” én találtam meg azt a „mágikus négyszöget”, amelyik valóban nyolcvanegy kockát foglal magába. Ígyhát nekifogtam lexikonozni. Egy alkalommal érdekes adatra bukkantam asztalos-ügyben, a mesternek még aznap este elő is veztettem, de a kívánt hatás elmaradt. Szóval, a drezdai Historisches Museumban van egy tizenhatodik század közepéről való kéziratos katalógus, amelyik százhatvanegy asztalosszerszámot sorol fel, többek között eresztő-, illesztő-, fogazó-, pofa-, léc-, profil- és lemezelőgyalut, árok- és csapolófűrész, különböző ék- és csavarszorítókat, aztán sokféle eszközt a felületkezeléshez, úgymint színelőpéngéket, horzsakövet, szépiát, téglalasztet, habkövet, mondom, összesen százhatvanegy szerszámot, amit én akkoriban már nagyon tudtam becsülni. A szakkifejezéseket lefordítottam németre, és ebben Szilvia is segített. Igaz, csak azokban a hónapokban kezdte a némettanulást, ám olyan erőbedobással, hogy őszintén meglepett. Gyakran járt fel hozzám — bármennyire is igyekeztem —, néha már eleve ott találtam a lakásban, ilyenkor többnyire Graab mester-

rel beszélgetett, adogatta neki a szerszámokat, vagy egyszerűen csak nézte, ahogy dolgozik. Fogalmam sincs, hogy a mester mit fogott fel a német terminusokból. Egy huszadik századi asztalos nyilván értette volna őket, de ő ugyebár nem volt huszadik századi asztalos. Magyaráztam neki a katalógust. Régen készült. „Akkor után” (= százötven évvel őutána), „most előtt” (= több, mint négyszáz évvel mielőttünk), de ő csak nézett rám, mérhetetlen tisztelettel, és aztán (már vagy tizedszerre) ismét elmesélte az Eumelasz-féle ládikát.

Szeged

Latzkovits Miklós

Szil István '94